

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Методичні вказівки до семінарських занять
і самостійної роботи студентів спеціальності
«Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)»

Хмельницький національний університет

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

*Методичні вказівки до семінарських занять
і самостійної роботи студентів спеціальності
035.041 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)»*

*Затверджено на засіданні кафедри
германської філології та перекладознавства.
Протокол № 5 від 25.01.2022*

Хмельницький 2022

Методика викладання фахових дисциплін у вищій школі : методичні вказівки до семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 035.041 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)» / уклад. О. В. Сергєєва. Хмельницький : ХНУ, 2022. 38 с.

Укладач: Сергєєва О. В., канд. пед. наук, доц.

Відповідальний за випуск: Бойко Ю. П., д-р філол. наук, проф.

Редактор-коректор: Яремчук В. С.

Технічне редагування і верстка: Карпанасюк В. П.

Макетування здійснено редакційно-видавничим відділом Хмельницького національного університету (м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1). Підп. 17.03.2022. Зам. № 4е/22, електронне видання, 2022.

© ХНУ, 2022

Вступ

Дисципліна «Методика викладання фахових дисциплін у вищій школі» є однією із обов'язкових спеціальних дисциплін і займає належне місце у підготовці студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія, спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша –англійська».

Пререквізити: практика перекладу, комунікативні стратегії.

Кореквізити: педагогіка та психологія вищої школи, інноваційні інформаційні технології у філології.

Завдання дисципліни полягають в ознайомленні студентів з сучасними методами і прийомами навчання іноземних мов та перекладу; у вивченні основних принципів організації навчальної діяльності студентів; опануванні способами формування мовленнєвих навичок і розвитку вмінь іншомовної мовленнєвої діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі компетентності:

- здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- здатність використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті;
- усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату.

Результати навчання. Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен:

- **вміло** застосовувати отримані теоретичні знання в процесі професійної діяльності; планувати навчальний процес, відбирати і аналізувати навчальні матеріали з точки зору їх ефективності; реалізовувати методи та прийоми навчання для конкретних умов та цілей, визначати рівень сформованості фахової компетенції майбутніх перекладачів в усній та письмовій формах; використовувати сучасні освітні та інформаційні технології для підвищення рівня своєї професійної кваліфікації і загальної культури; розробляти комплекси вправ для формування перекладацьких навичок та умінь, складати тестові і контрольні завдання;

- **володіти** методикою викладання перекладу та іноземної мови у вищій школі; змістом головних понять, що відносяться до теорії та практики викладання перекладу та іноземної мови; загальними принципами організації навчання перекладу, вимогами щодо професійної компетенції перекладача і викладача перекладу та іноземної мови у вищій школі.

Методичні вказівки містять завдання до семінарських занять, готуючись до яких студенти мають не тільки опанувати теоретичними знаннями з методики викладання, але й набути практичних навичок з підготовки занять з іноземної мови відповідно до цілей навчання.

Семінарське заняття 1

Методика навчання аудіювання

Мета: сформувати у студентів методологічні підходи до процесу навчання аудіювання.

Завдання:

- здатність дотримуватись вимогам щодо практичного володіння студентами аудіюванням;
- здійснювати методичний аналіз аудіотекстів, виходячи з їх композиційної структури, смислової організації та лінгвістичних особливостей;
- здійснювати контроль розуміння аудіотексту вербальним та невербальним способами;
- планувати і реалізовувати фрагменти занять з навчання аудіювання; підбирати та адаптувати аудіотексти з урахуванням рівня мовленнєвої підготовки студентів.

Зміст заняття

1. Аудіювання як перцептивна мисленнєво-мнемонічна діяльність: сутність поняття.
2. Види аудіювання.
3. Взаємозв'язок аудіювання з іншими видами мовленнєвої діяльності.
4. Складові компоненти навчання аудіювання: а) лінгвістичний компонент; б) психологічний компонент; в) методологічний компонент.

Рекомендації щодо підготовки до заняття.

При підготовці до заняття потрібно опрацювати запропоновані раніше питання, користуючись рекомендованою до теми літературою та спираючись на основні теоретичні положення з теми заняття, викладені подалі. Результатом цього опрацювання має стати реферат, рекомендований обсяг якого складає 4–6 с. Під час семінару студент має бути готовим виступити по темі з будь якого раніше зазначеного питання.

Основні теоретичні положення

1. Аудіювання як перцептивна мисленнєво-мнемонічна діяльність: сутність поняття

Аудіювання – розуміння сприйнятого на слух усного мовлення. У процесі навчання іноземної мови (ІМ) аудіювання як вид мовленнєвої діяльності є метою та засобом навчання ІМ, слугує для досягнення практичної, освітньої, розвиваючої та виховної цілей навчання.

Аудіювання є комплексною мовленнєвою розумовою діяльністю, яка ґрунтується на природних здібностях людини, вдосконалюється в процесі її розвитку та дає їй можливість розуміти інформацію в акустичному коді, зберігати її в пам'яті (чи на письмі), відбирати й оцінювати її згідно з інтересами

чи поставленими завданнями. З точки зору психофізіології аудіювання є *перцептивною мисленнєвою мнемічною діяльністю*. Перцептивною, оскільки здійснюється сприймання аудіоповідомлення; мисленнєвою, тому що пов'язана з логічними операціями аналізу, синтезу, індукції, дедукції, порівняння, абстрагування, конкретизації тощо; мнемічною – оскільки відбуваються виділення й засвоєння інформативних ознак мовних і мовленнєвих одиниць, модифікація образу та впізнавання в результаті зіставлення з еталоном, який зберігається в пам'яті.

Успішність формування компетентності в аудіюванні зумовлюється низкою факторів: 1) умовами сприймання аудіоповідомлення; 2) індивідуально психологічними особливостями самого слухача (рівня сформованості його мовленнєвого слуху, пам'яті, наявності інтересу тощо); 3) мовними характеристиками аудіоповідомлення.

Студент повинен розуміти зміст аудіотексту при його одноразовому пред'явленні. Тексти містять певну кількість слів, що не вивчалися. Студенти мають навчитись здогадуватись про значення невідомих слів за контекстом та звуковою формою цих слів, а також розуміти загальний зміст повідомлення, ігноруючи несуттєву інформацію.

Як *засіб* навчання ІМ аудіювання дає можливість оволодіти звуковою стороною ІМ, (фонемним складом та інтонацією), сприяє засвоєнню лексичного складу мови та її граматики, полегшує оволодіння говорінням, читанням і письмом.

2. Види аудіювання

Залежно від жанру аудіотекстів і комунікативного завдання навчання різних видів аудіювання з:

- 1) розумінням основного змісту аудіо тексту;
- 2) метою пошуку необхідної інформації чи інформації, яка цікавить;
- 3) повним розумінням змісту аудіотексту.

Аудіювання з розумінням основного змісту передбачає передусім розуміння студентом теми та найсуттєвіших деталей аудіотексту. Для цього йому достатньо зрозуміти 75 % його інформації за умови, що решта 25 % не містить ключової інформації, суттєвої для розуміння всього змісту аудіотексту. Цей вид аудіювання передбачає сформованість в студента вмінь прогнозувати зміст аудіотексту за його заголовком, здогадуватись про значення незнайомих лексичних одиниць, ігнорувати окремі лексичні одиниці, які не перешкоджають розумінню основного змісту, визначати смислові частини тексту та зв'язки між ними тощо.

Аудіювання з метою пошуку необхідної інформації чи інформації, яка цікавить, передбачає розуміння студентом конкретної інформації, яка може бути задана вчителем або пов'язана з інтересами студента. Студент повинен швидко знайти потрібну інформацію і сконцентрувати на ній свою увагу, намагаючись зрозуміти інформацію повністю або її основний зміст (залежно від комунікативної настанови). Цей вид аудіювання передбачає сформованість в студента вмінь орієнтування в логікосмисловій структурі

аудіотексту, знаходження та вибору нової чи заданої інформації, об'єднання в логічне ціле здобутої інформації з кількох аудіоджерел згідно з конкретним завданням. Точність розуміння аудіотексту в цьому виді аудіювання визначається правильністю відповіді студента на запитання вчителя про те, чи цікавить студента така інформація, яка частина аудіотексту виявилась найбільш інформативною, чи є в аудіотексті нові для студента факти тощо.

Аудіювання з повним (детальним) розумінням змісту аудіотексту передбачає розуміння студентом максимально повної й точної його інформації. Цей вид аудіювання потребує сформованості в студента вмінь поєднувати аудіювання з нескладною мнемічною та логікосмисловою діяльністю, оцінювати й зіставляти здобуту інформацію зі своїм досвідом. До аудіотекстів як навчального матеріалу для формування компетентності в аудіюванні висуваються певні вимоги.

3. Взаємозв'язок аудіювання з іншими видами мовленнєвої діяльності

Аудіювання пов'язане з іншими видами мовленнєвої діяльності. Воно має безпосередній зв'язок з **говорінням**. Говоріння та аудіювання – дві взаємопов'язані сторони усного мовлення. Фази аудіювання та говоріння в спілкуванні чергуються. Аудіювання – не тільки сприймання інформації, але й підготовка у внутрішньому мовленні відповідної реакції на почуте.

Аудіювання та **читання** пов'язані їх належністю до рецептивних видів мовленнєвої діяльності (МД), де проходить сприймання, розуміння та активне перекодування інформації: в аудіюванні – через слуховий канал, в читанні – через зоровий. Читання – перекодування графічної мови у звукову: навіть читаючи про себе людина ніби чує текст, який сприймає.

Аудіювання пов'язане і з письмом. У процесі графічного оформлення висловлювання людина промовляє і чує те, що пише.

4. Складові компоненти навчання аудіювання: а) лінгвістичний компонент; б) психологічний компонент; в) методологічний компонент.

Навчання одного із видів комунікативної діяльності іноземною мовою – аудіювання, включає такі складові:

– лінгвістичний компонент складається з мовного матеріалу: фонетичного, лексичного та граматичного мінімумів, ситуативно й тематично об'єднаних мовних зразків;

– психологічний компонент (аудитивні навички та вміння, які забезпечують студентам користування іноземною мовою з метою усного спілкування), а саме:

– **фонетичні навички аудіювання:** сприймання й розпізнавання окремих звуків, звукосполучень, інтонаційних моделей;

– **лексичні навички аудіювання:** навички розпізнавання звукових образів лексичних одиниць та їх безпосереднього розуміння;

– **граматичні навички аудіювання:** навички розпізнавання на слух граматичних форм і прогнозування граматичних структур.

Методологічний компонент. У процесі навчання аудіювання викладач має передбачити **три етапи** роботи з текстом для аудіювання:

1) дотекстовий етап, на якому відбувається зняття мовних або смислових труднощів тексту, введення в контекст повідомлення, формулювання комунікативної установки на аудіювання тексту;

2) текстовий етап, на якому відбувається аудіювання тексту;

3) післятекстовий етап передбачає контроль розуміння прослуханого, обговорення змісту, навчання смислової переробки інформації.

Контроль розуміння аудіо тексту може здійснюватися *вербальним та невербальним* способами.

Невербальні способи контролю: виконання дій; використання цифр та сигнальних і облікових карток; виготовлення схем, креслень; підбір рисунків та їх розташування.

Вербальні способи контролю:

1) рецептивні: підтвердження або спростування тверджень (так-ні); вибір пунктів плану до тексту; тести з вибором відповіді.

2) репродуктивні: відповіді на запитання; переказ змісту тексту рідною або іноземною мовами; переклад окремих слів, словосполучень, речень; укладання плану; формулювання запитань до тексту; бесіда на основі змісту тексту.

Орієнтовний алгоритм проведення аудіювання: визначити найбільш інформативні частини повідомлення; співвіднести текст із ситуацією спілкування; розчленувати аудіотекст на смислові частини і визначати головну думку кожного з них; письмово фіксувати основну частину інформації; простежити логічну послідовність подій і дотримуватися її при передачі змісту тексту; виділити в тексті логічні ланки: експозицію, зав'язку, кульмінацію, розв'язку тощо.

Вибір прийомів контролю визначається характером матеріалу, призначеного для аудіювання, і змістом іншого тексту та його складністю.

Форма і прийоми контролю розуміння прослуханих текстів визначаються їхнім змістом і метою проведення вправ.

Рекомендована література

Основна

1. Практикум з методики викладання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. / О. Б. Бігич [та ін.] / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2016. – 402 с.

2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник / О. Б. Бігич [та ін.] ; під заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2013. – 590 с.

3. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : навч. посіб. / С. Ю. Ніколаєва. – Київ : Ленвіт, 2008. – 285 с.

4. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : колективна монографія / за ред. С. Ю. Ніколаєвої ; техн. ред. І. Ф. Соболева. – Київ : Ленвіт, 2015. – 444 с.

Додаткова

5. Концепція мовної освіти в Україні: проект. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/.../Concept_L_education.doc.

6. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / С. Ю. Ніколаєвої [та ін.]. – Київ : Ленвіт, 2018. – 319 с.

7. Мисечко О. Є. Методика навчання англійської мови у середній школі : навч. посіб. – Житомир : Полісся, 2012. – 256 с.

Семінарське заняття 2 **Методика навчання говоріння**

Мета: сформувати у студентів методологічні підходи до процесу навчання діалогічного і монологічного мовлення.

Завдання:

- здатність дотримуватись вимогам щодо практичного володіння студентами монологічного і діалогічного мовлення;
- формувати іншомовну компетентність студентів у діалогічному і монологічному мовленні;
- здійснювати усне монологічне та діалогічне мовлення студентів за допомогою певної методичної системи;
- планувати і реалізовувати фрагменти занять з навчання говоріння; підбирати та адаптувати вправи з урахуванням рівня мовленнєвої підготовки студентів.

Зміст заняття

1. Види усного мовлення та компетентності, які вони надають.
2. Психолого-лінгвістичні особливості монологічного та діалогічного мовлення.
3. Типи монологічного мовлення.
4. Види діалогів, способи навчання діалогічного мовлення.

Рекомендації щодо підготовки до заняття

При підготовці до заняття потрібно опрацювати запропоновані раніше питання, користуючись рекомендованою до теми літературою та спираючись на основні теоретичні положення з теми заняття, викладені подалі. Результатом цього опрацювання має стати реферат, рекомендований обсяг якого складає 4–6 с. Під час семінару студент має бути готовим виступити по темі з будь якого раніше зазначеного питання.

Основні теоретичні положення

1. Види усного мовлення. Говоріння – усний продуктивний вид мовленнєвої діяльності, за допомогою якого відбувається усне спілкування іно-

земною мовою в діалогічній формі (паралельно з аудіюванням) і в монологічній формі. Воно спрямоване до однієї особи або до необмеженої кількості осіб.

Види усного мовлення:

– підготовлене: оформлення мовними засобами відбувається до самого процесу мовлення; є час на підготовку; існує у формі доповіді, лекції, виступу, повідомлення, розповіді тощо; є засобом навчання непередготовленого мовлення, оскільки формує лінгвістичний досвід студентів та мовленнєві автоматизми;

– непередготовлене: оформлення мовними засобами відбувається безпосередньо в процесі мовлення; без часу на підготовку; існує у формі ситуативного спілкування; є метою навчання іноземної мови.

Монолог – безпосередньо спрямований до співрозмовника чи аудиторії організований вид усного мовлення, який передбачає висловлювання однієї особи. ***Компетентність*** у монологічному мовленні – здатність реалізувати усномовленнєву комунікацію у монологічній формі в сферах і ситуаціях відповідно до комунікативного завдання.

Діалог – обмін висловлюваннями, що породжуються у процесі спілкування двох чи кількох співрозмовників (полілог).

Компетентність у діалогічному мовленні – здатність реалізовувати усномовленнєву комунікацію у діалогічній формі в сферах і ситуаціях спілкування відповідно до комунікативного завдання.

До особливостей діалогічного мовлення відноситься усна форма спілкування. У письмовій формі діалог можна зустріти в художніх і драматичних творах, у яких відображається мовлення дійових осіб.

2. Психолого-лінгвістичні особливості монологічного та діалогічного мовлення:

– монологічне: має односторонній характер; адресованість; контекстність; самостійність; можливість планування; повнота, розгорнутість; неперервність у часі; зв'язність, логічна послідовність, смислова завершеність;

– діалогічне: має двосторонній характер; контактність співрозмовників; ситуативність; спонтанність, переважність непередготовленого мовлення; активність, ініціативність; неможливість планування; перервність у часі; емоційність, експресивність.

Лінгвістичні особливості:

– монологічне: першоелемент – речення; синтаксична повнота речень; широке використання складних речень; дублювання інформації; використання кліше для початку, продовження та закінчення висловлювання; зв'язність мовлення, наявність великої кількості лінгвістичних засобів зв'язку (сполучників, сполучних прислівників); можлива одноструктурність речень.

– діалогічне: першоелемент – репліка; синтаксична неповнота реплік; широке використання скорочених форм, простих речень; згорнутість висловлювань; використання невербальних засобів, мовленнєвих кліше, слів для

підтримання розмови (delay words, fillers, hesitation words); різне структурне співвідношення реплік; переважна різноструктурність реплік.

Метою навчання монологічного мовлення є формування таких умінь: визначення предмета повідомлення; відбір необхідних мовних засобів; побудова логічно послідовного, достатньо повного й комунікативно вмотивованого висловлювання; надання цьому висловлюванню емоційної виразності.

Структурна одиниця монологічного мовлення – речення.

3. Типи монологічного мовлення, яких навчають: монолог-повідомлення – короткий виклад подій у хронологічній послідовності; монолог-опис – більш-менш детальний фактологічний виклад подій; монолог-розповідь – послідовний сюжетно-фабульний виклад подій з елементами аналізу й оцінки; монолог-роздум – логічний виклад проблеми з висловлюванням свого ставлення; монолог-переказ; монолог-коментар; монолог-резюме.

Послідовність (етапи) навчання монологічного мовлення:

Речення – понадфразова єдність – текст. Для монологу характерні власні мовні засоби вираження зв'язку між окремими реченнями, це так звані засоби міжфразового зв'язку. Такими засобами виступають лексичні та займенникові повтори, сполучники і сполучникові прислівники, прислівники або сполучення іменника з прикметником у ролі обставини місця і часу, артиклі тощо. Наприклад: *before, now, then, finally, in the end; that's how, so that, firstly, hence, though, since, therefore, as a result of.*

Як сполучні засоби в монологі вживаються також усномовленнєві формули, які допомагають почати, продовжити чи закінчити висловлювання: *to begin with, well, that reminds me, by the way, speaking of, bearing in mind, let's leave it at that, I'd like to emphasize, on the whole, in conclusion.*

Розвиток усного монологічного мовлення студентів має здійснюватись за допомогою певної методичної системи, що включає принципи навчання, відбір тематики та її організацію з урахуванням інтересів та можливостей студентів, комплекс вправ та форм роботи, відповідну структуру уроків іноземної мови.

4. Види діалогів, способи навчання діалогічного мовлення. Метою навчання діалогічного мовлення є формування таких умінь:

- реагувати на мовленнєвий стимул;
- стимулювати співрозмовника на висловлювання у відповідь;
- давати розгорнуту репліку-відповідь;
- надавати висловлюванню емоційної забарвленості та експресивності.

Структурна одиниця діалогічного мовлення – репліка (висловлювання однієї особи, межею якого є зміна мовця), вирізняють репліку-стимул (ініціативну репліку) та репліку-реакцію (реактивну репліку).

Вихідна одиниця навчання діалогічного мовлення – діалогічна єдність (сукупність репліки-стимулу та репліки-реакції, яка характеризується структурною, семантичною та інтонаційною завершеністю). **Функціональні**

типи діалогу: діалог-розпитування; діалог-обмін враженнями (думками); діалог-обговорення (дискусія).

Види діалогічних єдностей, які можна використовувати під час навчання читання: запитання – відповідь; повідомлення – запитання; запитання – відповідь + повідомлення; запитання – відповідь + запитання; повідомлення – повідомлення; повідомлення – повідомлення у відповідь + запитання; привітання – привітання; прощання – прощання; висловлювання вдячності – реакція на вдячність; спонукання (прохання, пропозиція, запрошення, порада, розпорядження, наказ) – згода тощо.

Рекомендована література

Основна

1. Скуратівська М. О. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов. URL: <http://intkonf.org/skurativska-mo-suchasni-metodi-ta-tehnologiyi-vikladannya-inozemnih-mov-u-vischiiy-shkoli-ukrayini/>.

2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник / О. Б. Бігич [та ін.] ; під заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2013. – 590 с.

3. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : навч. посіб. / С. Ю. Ніколаєва. – Київ : Ленвіт, 2008. – 285 с.

4. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : монографія / С. Ю. Ніколаєва [та ін.] ; за ред. С. Ю. Ніколаєвої ; техн. ред. І. Ф. Соболевої. – Київ : Ленвіт, 2015. – 444 с.

Додаткова

5. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2018. – 319 с.

6. Мисечко О. Є. Методика навчання англійської мови у середній школі : навч. посіб. / О. Є. Мисечко. – Житомир : Полісся. – 2012.

Семінарське заняття 3

Методика навчання читання автентичних текстів

Мета: сформувати у студентів методологічні підходи до процесу навчання читання автентичних текстів.

Завдання:

- здатність дотримуватись вимогам щодо практичного володіння студентами навиками читання;
- формувати іншомовну компетентність студентів у читанні;
- здійснювати навчання студентів читання за допомогою певної методичної системи;
- орієнтуватися у вимогах до автентичних текстів для читання.

Зміст заняття

1. Компетентність у читанні.
2. Формування вмінь та навичок читання, вибір стратегії читання.
3. Види читання та вимоги до автентичних текстів для читання.
4. Етапи навчання професійно-орієнтованого читання.

Рекомендації щодо підготовки до заняття

При підготовці до заняття потрібно опрацювати запропоновані раніше питання, користуючись рекомендованою до теми літературою та спираючись на основні теоретичні положення з теми заняття, викладені подалі. Результатом цього опрацювання має стати реферат, рекомендований обсяг якого складає 4–6 с. Під час семінару студент має бути готовим виступити по темі з будь якого раніше зазначеного питання.

Основні теоретичні положення

1. Компетентність у читанні. *Читання* – рецептивний вид мовленнєвої діяльності, спрямований на сприйняття та розуміння писемного тексту. Читання є складовою комунікативної діяльності людини, оскільки забезпечує писемну форму спілкування.

Компетентність у читанні – здатність читати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах опосередкованого спілкування. До вмінь компетентності у читанні відносяться: **мовленнєві, навчальні, інтелектуальні, організаційні та компенсаційні вміння.**

Серед **мовленнєвих умінь** читання виділяють вміння:

- виділяти у тексті основну інформацію і прогнозувати його зміст;
- вибирати головні факти, не звертаючи уваги на другорядні;
- вибірково розуміти необхідну інформацію прагматичних текстів в опорі на мовну здогадку, контекст;
- ігнорувати невідомий мовний матеріал, несуттєвий для розуміння тощо.

Ефективність формування компетентності у читанні залежить від рівня сформованості в студентів **інтелектуальних умінь:**

- ймовірного прогнозування;
- критичного оцінювання прочитаного;
- поєднання у процесі зорового сприймання мнемічної та логікосмислової діяльності;
- класифікації і систематизації отриманої інформації тощо.

Важливу роль при формуванні компетентності у читанні відіграють також **навчальні вміння**, зокрема використання електронних засобів навчання, вміння вибирати й використовувати різноманітні навчальні стратегії для оволодіння лексикою, та **організаційні вміння**, наприклад самостійного учіння та вміння передбачити і правильно спланувати свою мовленнєву діяльність.

Компенсаційні вміння читання, такі як:

- використання мовної і контекстуальної здогадок для розуміння прочитаного;
- ігнорування невідомого мовного матеріалу, несуттєвого для розуміння, входять до складу мовленнєвих умінь читання.

2. Формування вмінь та навичок читання, вибір стратегії читання. *Формування вмінь читання* включає оволодіння стратегіями, які, з одного боку, допомагають студентам спрогнозувати зміст тексту, а з іншого – подолати труднощі (зокрема лексикограматичні), що виникають при його читанні. Тут важливим для вибору стратегій є ступінь розуміння тексту, якого необхідно досягти: повне розуміння, розуміння основної інформації чи пошук певної інформації.

Потрібно навчити студентів правильно вибирати *стратегії читання*:

- відповідно до поставленого завдання (тобто стратегії, характерні для вивчаючого, ознайомлювального та переглядового читання);
- для прогнозування змісту тексту (за заголовком, ключовими словами тощо);
- стратегії подолання труднощів (лексичних, граматичних);
- занотовування інформації для подальшого її використання.

На розвиток умінь читання впливає рівень сформованості у студентів мовленнєвих навичок:

- навичок техніки читання окремих букв, буквосполучень, слів, речень;
- лексичних навичок розпізнавання графічних форм лексичних одиниць та їх безпосереднього розуміння;
- граматичних навичок розпізнавання при читанні граматичних форм і прогнозування синтаксичних структур.

3. Види читання та вимоги до автентичних текстів для читання.

Залежно від комунікативної мети, яку ставить викладач та від характеру тексту використовуються такі види читання з:

- 1) розумінням основного змісту тексту (ознайомлювальне читання);
- 2) метою пошуку необхідної інформації чи інформації, яка цікавить (переглядове читання);
- 3) повним розумінням змісту тексту (вивчаюче читання).

До автентичних текстів для читання пред'являються певні вимоги, а саме:

- 1) пізнавальна цінність текстів, науковість їх змісту;
- 2) тексти мають будуватися на фактичному матеріалі про країну та її народ, мова якого вивчається, а також включати відомості з найрізноманітніших галузей людських знань, а також, науковопопулярні тексти;
- 3) відповідність змісту текстів віковим особливостям та інтелектуальному рівню розвитку студентів, бути значущими для них, задовольняти їх емоційні та пізнавальні запити;
- 4) виховний і розвивальний потенціал текстів. Такі тексти повинні сприяти формуванню моральноетичних якостей студентів;

5) наявність різних форм мовлення: діалогічного мовлення і монологічного мовлення та різні типи текстів, що функціонують у ситуаціях реального спілкування.

4. Навчання професійно-орієнтованого читання включає такі етапи: 1) передтекстове введення мовного матеріалу для формування тематичного термінологічного мінімуму; 2) самостійне читання автентичного навчального тексту; 3) навчальне аудиторне читання тексту, що супроводжується серією текстових вправ для розуміння змісту прочитаного; 4) робота над функціонально-композиційною структурою тексту з метою анотування тексту.

В процесі читання спочатку можна дати завдання швидко прогледіти текст з метою знайти певні аббревіатури, терміни чи власні назви. Таким чином, комплекс вправ для роботи з автентичними текстами за фахом має бути спрямований на формування навичок читання (*передтекстові вправи*), а також на формування вмінь читання (*післятекстові вправи*). Подібні завдання сприяють організації та управлінню самостійною роботою студентів, а також формуванню їхніх умінь і навичок у цьому виді мовленнєвої діяльності.

Рекомендована література

Основна

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник / О. Б. Бігич [та ін.] ; під заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2013. – 590 с.

2. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам (продвинутый курс) : пособие. – М. : АСТ : Астрель, 2018. – 272 с.

3. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : монографія / С. Ю. Ніколаєва [та ін.] ; за ред. С. Ю. Ніколаєвої ; техн. ред. І. Ф. Соболевої. – Київ : Ленвіт, 2015. – 444 с.

Додаткова

4. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2018. – 319 с.

5. Сергєєва О. В. Переклад історичних реалій в романах Вальтера Скотта / О. В. Сергєєва // збірник наукових праць «Актуальні проблеми філології та перекладознавства». – Хмельницький, 2020. – № 20. – С. 41–46.

6. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : навч. посіб. / О. Б. Тарнопольський. – Київ : ІНКОС, 2016. – 248 с.

Семінарське заняття 4

Методика навчання писемного мовлення

Мета: сформувати у студентів методологічні підходи до процесу навчання іншомовної компетентності у письмі.

Завдання:

- здатність дотримуватись вимогам щодо практичного володіння студентами навиками писемного мовлення;
- формувати іншомовну компетентність студентів у письмі;
- здійснювати навчання студентів письму за допомогою певної методичної системи;
- орієнтуватися у вимогах до написання листів.

Зміст заняття

1. Розвиток умінь та навичок писемного мовлення.
2. Типи письма і жанри писемного спілкування.
3. Форми письмових мовленнєвих завдань, які можуть бути включені до змісту навчання.
4. Формування умінь та навичок писемного мовлення студентів на прикладі написання ділового листа і листа-скарги.

Рекомендації щодо підготовки заняття

При підготовці до заняття потрібно опрацювати запропоновані раніше питання, користуючись рекомендованою до теми літературою та спираючись на основні теоретичні положення з теми заняття, викладені подалі. Результатом цього опрацювання має стати реферат, рекомендований обсяг якого складає 4–6 с. Під час семінару студент має бути готовим виступити по темі з будь якого раніше зазначеного питання.

Основні теоретичні положення

1. Розвиток умінь та навичок писемного мовлення. Під **писемним мовленням** ми розуміємо продуктивний вид мовленнєвої діяльності, комплексне використання графічних, орфографічних, лексико-граматичних та стилістичних засобів, мета якого полягає у вираженні думок та здійсненні комунікації. Письмо є метою навчання іноземної мови студентів філологічних спеціальностей та ефективним засобом навчання і контролю іншомовних знань, умінь та навичок.

Вміння письма – уміння висловлювати свої думки у письмовій формі.

До них належать уміння:

- будувати речення і тексти відповідно до того, як саме вони повинні бути написані, а не усно сказаними;
- забезпечувати цілісність, зв'язність, завершеність й адресованість текстів, що пишуться;
- стилістичні вміння, що забезпечують відповідність стилю і жанру, в якому пишеться текст;
- композиційно правильно будувати текст певного жанру і типу (наприклад наявність вступної, основної і завершальної частини);
- оформлювати писемні тексти/документи так, як це прийнято у певній іншомовній соціальнокультурній спільноті;
- стисло передавати зміст і смисл тексту оригіналу та ін.

Володіння письмом передбачає досягнення комунікативної компетенції, яка забезпечує студенту вміння та навички в типових ситуаціях повсякденного спілкування за допомогою письма:

- 1) самостійно висловлюватися на основі вербальних або зорових опор;
- 2) написати короткий твір із теми і стисло передати в письмовій формі зміст почутого чи прочитаного;
- 3) написати листівку другу;
- 4) заповнити анкету;
- 5) скласти нотатки для себе або інших;
- 6) зробити короткі записи стосовно прочитаного чи прослуханого матеріалу.

2. Типи письма і жанри писемного спілкування. Існують різні функціонально-сміслові типи письма, так звані академічні жанри письма та певні типи жанрових висловлювань писемного спілкування. Так само як і в усному монологічному мовленні виділяють такі основні функціонально-сміслові типи письма: опис, повідомлення/розповідь, міркування. В основу їх класифікації покладені такі логічні категорії як простір, час, причина і наслідок.

Опис – констатуючий тип писемного висловлювання, в якому стверджується наявність або відсутність певних ознак в об'єкті, дається опис людини, природи, погоди, предметів і т.п.; вказується просторове співрозташування предметів, перераховуються їх властивості й ознаки. Для опису є характерним переважне вживання простих і складносурядних речень.

Повідомлення/розповідь – динамічний тип писемного висловлювання. У ньому повідомляється/розповідається про події, дії, пригоди, що сталися або розвиваються. Повідомлення – це відносно короткий виклад фактів або подій реальної дійсності у стислій інформативній формі. У повідомленні переважають прості речення з певними видочасовими формами дієслова. Для повідомлення/розповіді характерними є такі засоби міжфразового зв'язку: сполучники, сполучні прислівники: when, since, one day, the other day, in the afternoon, yesterday, first, then, after that etc.

Міркування спирається на умовивід як процес мислення, в ході якого на основі вихідної тези (судження) або кількох тез (суджень) робиться висновок. Оскільки у процесі міркування завжди вирішується певна проблема, то й об'єктом міркування можна назвати проблему. Для міркування характерним є причинно-наслідковий зв'язок між реченнями, тому в ньому вживаються переважно складнопідрядні речення з підрядними причини й наслідку, додатку й означення. Основними засобами міжфразового зв'язку є підрядні сполучники і сполучні прислівники: so, so that, though, why, that's why, however etc.

До **академічних жанрів** письма відносять плани, перекази, анотації, реферати, доповіді, тези, рецензії, статті, проекти, есе. Призначення академічного письма полягає не в тому, щоб навчити писати щось потрібне для життя або професійної діяльності. Його призначення – суто навчальне, тобто академічне. Воно взагалі вчить письма як творчого процесу.

3. *Форми письмових мовленнєвих завдань, які можуть бути включені до змісту навчання.* До форм письмових мовленнєвих завдань, які можуть бути включені до змісту навчання відносяться:

- особисті чи ділові листи, зокрема листи про прийом на роботу, листи подяки (bread-and-butter letters), листи з скаргами;
- звернення, різні вітальні листівки;
- записки, вівіски, підписи до рисунків;
- оголошення – інформації, меню;
- реклами, запрошення;
- відповіді на заяви;
- автобіографічні відомості, характеристики (confidential references);
- анкети і бланки, довідки, опорні схеми (mind-maps);
- диктанти, конспекти (notes), тези (abstracts), огляди, рецензії, (reviews);
- проекти (projects), нариси (essays) та інші.

Досить діючим способом для покращення письмового мовлення на заняттях практики англійської мови вважається ***творче письмо***, яке допомагає студентам вчитися розмірковувати, бороти страх перед помилками, розвивати творчий потенціал, покращує комунікативні навички. Користується популярністю такий вид завдань, як написання переказів та виклад короткого змісту матеріалу, тобто summary.

Прикладом написання творчої письмової роботи може бути такий алгоритм:

- 1) створити необхідну мотивацію (визначити мету, адресанта і форми письмової роботи);
- 2) акумулювати ідеї;
- 3) планувати;
- 4) написати чорновий варіант;
- 5) коригувати чорновий варіант;
- 6) написати кінцевий варіант роботи.

Особливої уваги варті написання листів різних жанрів. Перш за все студентам потрібно навчитися розрізняти офіційні та неофіційні листи. Виконувати вправи для формування вмінь побудови текстів, листів: студенти навчаються складати вступну, основну та заключну частини листа, користуючись поданим логічним планом і мовленнєвими зразками, типовими для кожного жанру.

4. *Формування умінь та навичок писемного мовлення студентів на прикладі написання ділового листа і листа-скарги.* Прикладом написання ділових листів може бути такий алгоритм: ***Writing a formal letter according to these rules:***

- 1) You write a formal letter, always put your address (but not your name) in the top right-hand corner.
- 2) Put the date below the address.

3) Always start “Dear Sir or Madam” if you don’t know the person’s name you’re writing to.

4) End the letter with “Your sincerely”, “Best wishes”, “We are looking forward to hearing from you”.

На сьогодні досить поширеним способом написання листів є відтворення їх в електронному варіанті. Це можуть бути або звичайні повсякденні листи зарубіжному другу, ділові переписки, або ж *лист-подяка, лист-скарга; чи листи-відгуки* на різних форумах, офіційних сайтах або безпосередньо прямого звернення на пошту до власника закладу чи продукції.

Розглянемо формування умінь та навичок писемного мовлення студентів на прикладі *листа-скарги*. Це є досить цікавим завданням, так як воно вчить студентів стисло і лаконічно висловлювати свої думки. Для цього викладач пропонує зразок листа-скарги. І після виконання вправ до цього листа, тобто його опрацювання, студенти матимуть завдання скласти свій лист-скаргу на відвіданий ними заклад, чи придбаний товар.

Прикладом англomовного листа-скарги є наступний:

Dear Sir/Madam,

I am writing to express my strong dissatisfaction at the disgraceful treatment I received at the Walford branch of Stimpson's Electronics yesterday afternoon. Firstly, the product I was given was not the model I had asked for. The new X-40 I calculator was demonstrated to me by the sales assistant, and I agreed to buy it. However, on unpacking my purchase, I saw that I had been given the smaller X-20 I model instead.

Furthermore, this calculator was much cheaper than the model I requested and paid for. It didn't have many of the features I needed and was much more basic than the one I was shown to begin with.

To make matters worse, I was deeply offended by the behaviour of the sales assistant when I went back to the shop to complain. He was not only impolite, but also unhelpful. He refused to contact the manager when I asked to speak to him about the incident.

As you can imagine, I am extremely upset. I must insist on a full refund, in addition to a written apology from the local manager, or else I shall be forced to take further action. I expect to hear from you as soon as possible.

Yours faithfully,
Caroline Adams.

Рекомендована література

Основна

1. Вишневецький О. І. Методика навчання іноземних мов : навч. посіб. — Київ : Знання, 2011. — 206 с.

2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник / О. Б. Бігич [та ін.] ; під заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2013. – 590 с.

3. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : монографія / С. Ю. Ніколаєва [та ін.] ; за ред. С. Ю. Ніколаєвої ; техн. ред. І. Ф. Соболевої. – Київ : Ленвіт, 2015. – 444 с.

4. Тарнопольський О. Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою / О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко. – Вінниця : Нова Книга, 2018. – 288 с.

Додаткова

5. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / за ре. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2018. – 319 с.

6. Путистина О. В. Интерактивный подход к обучению иноязычной письменной речи студентов в вузе / О. В. Путистина // Научно-методический электронный журнал «Концепт», 2016. – № S19. URL: <http://ekoncept.ru/2016/76219.htm>.

7. Сергеева О. В. Комп'ютерні технології у процесі підготовки майбутніх перекладачів / О. В. Сергеева // Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Модернізація інформаційно-ресурсного забезпечення освітнього простору навчальних закладів». – Київ, 2016. – С. 87–88.

Семінарське заняття 5 **Навчання письмовому перекладу** **з англійської мови на українську**

Мета: сформувати у студентів методологічні підходи до процесу навчання письмовому перекладу з англійської мови на українську.

Завдання:

- здатність дотримуватись вимогам щодо практичного володіння
- студентами навиками письмового перекладу;
- формувати фахові уміння, необхідні для ефективного керування процесом формування фахової компетентності майбутніх перекладачів;
- сприяти усвідомленню головних методів і етапів навчання письмового перекладу;
- формувати навички письмового перекладу у студентів.

Зміст заняття

1. Методи навчання письмового перекладу.
2. Підготовчий етап навчання письмового перекладу.
3. Аналітичний етап навчання письмового перекладу.
4. Навички письмового перекладу.

Рекомендації щодо підготовки заняття.

При підготовці до заняття потрібно опрацювати запропоновані раніше питання, користуючись рекомендованою до теми літературою та спираючись на основні теоретичні положення з теми заняття, викладені подалі. Результатом цього опрацювання має стати реферат, рекомендований обсяг якого складає 4–6 с. Під час семінару студент має бути готовим виступити по темі з будь якого раніше зазначеного питання.

Основні теоретичні положення

1. Методи навчання письмового перекладу. У письмовому перекладі розрізняють еквівалентний (повний) та гетеровалентний (скорочений – анотація, реферат тощо). В процесі письмового перекладу (і його навчання) виділяють такі фази: аналіз тексту оригіналу (ТО), створення тексту перекладу (ТП) та його редагування.

Для письмового перекладу важливі такі його характеристики, як оформлення тексту, додержання конвенцій, притаманних відповідним його жанрам (ділова кореспонденція тощо), розташування частин тексту, заголовків, підзаголовків, дотримання правил орфографії й особливо пунктуації, характерних для конкретної мови, і які можуть суттєво відрізнятися від відповідних правил рідної мови. У навчанні письмового перекладу слід обов'язково передбачити роботу з двомовними та тлумачними словниками, включаючи електронні.

Проф. Алексєєва І. розглядає такі традиційні **методи навчання письмового перекладу**:

- навчання перекладу у специфічній галузі, яке починається з вивчення лексичних одиниць та їх еквівалентів у мові перекладу з поступовим переходом до складних граматичних структур;
- аналіз тексту і переклад, результатом якого є визначення особливостей тексту і принципів його структури;
- виявлення всіх існуючих еквівалентів у мові перекладу;
- оцінювання різних варіантів перекладу під керівництвом викладача.

Науковець пропонує комплексний метод навчання письмовому перекладу, який включає три етапи: підготовчий, основний та тренінговий.

Етап – підготовчий: активне освоєння різноманітних типів текстів мови перекладу (української); вміння аналізувати тексти та самостійно породжувати свої (дисципліни «Аналітичне читання», «Лінгвістичний аналіз тексту»).

Етап – основний: доперекладацький аналіз, аналітичний варіативний пошук; аналіз результатів перекладу. Усі три пункти освоюються у рамках дисциплін «Перекладацький аналіз тексту», «Практика перекладу».

Етап – тренінговий: тренінг письмового перекладу на матеріалі текстів одного типу та/або на одну тему (юридичні, технічні, медичні).

2. Підготовчий етап навчання письмового перекладу. На підготовчому етапі з метою розвитку механізму імовірнісного прогнозування пропонують давати студентам **вправи на одномовну антиципацію** (прогнозування)

елементів, видалених із фрагментів ТО. З метою закріплення предметних знань і попереднього знайомства з термінами (наприклад, у сфері економіки, юриспруденції, техніки тощо) студенти повинні знаходити еквіваленти у рідній мові і складати словник. На цьому етапі можна використовувати такі вправи:

- 1) на засвоєння предметних знань;
- 2) на попереднє знайомство з термінологією.

Для складання предметних схем студентам варто давати *завдання на проведення інформаційного пошуку*, що сприяє удосконаленню їх навичок роботи з різними типами довідкових джерел, включаючи електронні.

У підготовчих вправах формуються навички одномовних компресій, перефразування та антиципації (прогнозування), а також удосконалюються навички роботи з різними типами довідкових джерел.

3. Аналітичний етап навчання письмового перекладу. Етап аналізу тексту оригіналу називають також *аналітичним* і його вважають *основним у навчанні перекладу*.

У двох підходах цей етап розбивається на три підетапи, однак їх зміст дещо різниться. **У першому** з них згадані складові називаються завданнями:

- перекладацький аналіз і розуміння ТО (завдання 1),
- інформаційно-довідковий пошук (завдання 2),
- вибір стратегії перекладу (завдання 3).

У другому підході до змісту підетапів входять:

- розуміння семантичного змісту ТО,
- розуміння концептуальної програми автора ТО,
- прогнозування можливих когнітивних і культурних труднощів розуміння адресатом згаданої програми. У решті моделей складові аналітичного етапу не виділяються.

Незважаючи на зовнішню відмінність, перелік умінь цього етапу в усіх моделях загалом досить подібний. У перших двох підходах схожими є **уміння**:

- розуміти й тлумачити ТО, призначений для третіх осіб;
- тлумачити ТО з урахуванням норм мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв МО;
- утримувати в полі уваги як смисл ТО, так і його мовну реалізацію;
- розуміння теми ТО й уміння визначати тему ТО;
- уміння інформаційного пошуку;
- уміння розпізнавати типи текстів та мету їх авторів;
- уміння здійснювати контрастивно-семантичний, лінгво-культурологічний і стилістичний аналізи ТО;
- уміння здійснювати доперекладацький аналіз (автор тексту; час створення; час публікації; джерело; реципієнт; тип інформації, закладений у ТО; цільність інформації; комунікативне завдання, жанр);
- уміння аналізувати чинники, що впливають на переклад, жанрові особливості ТО для розуміння комунікативного задуму автора й логіки викладу змісту ТО, зокрема, специфіки відповідних галузей у країнах МО і МП; правил,

традицій і норм спілкування у відповідних сферах; соціально-детермінованої лексики, фонові інформації, реалій з урахуванням знань адресатів ТП, соціолінгвістичних та лінгвістичних особливостей МО і МП у відповідних сферах.

Також до змісту завдання 2 можна віднести уміння використовувати різні джерела й складати картотеку, а також уміння консультуватися у спеціалістів, носіїв МП, перекладачів, використовувати різні джерела.

До змісту умінь, необхідних для розв'язання завдання 3 (вибір стратегії перекладу) пропонуються:

- розпізнавання перекладацьких проблем;
- прогнозування сприйняття ТП адресатом;
- врахування максимальної кількості чинників (прагматичних, лінгвістичних, соціокультурних, дискурсивних, ситуативних видів перекладу);
- врахування предметних знань, цілей та інтересів адресатів;
- розробки послідовності перекладацьких дій.

4. Навички письмового перекладу. Серед *лексичних* це уміння вибору моноеквівалентних та поліеквівалентних відповідників; передачі безеквівалентної лексики, «хибних друзів перекладача», власних імен, власних назв, географічних назв; вибору способу перекладу; застосування транскодування для утворення нових термінів; вживання калькування для утворення нових термінів; встановлення контекстуального значення слова; передачі атрибутивних словосполучень; застосування лексичних (транскодування, калькування, конкретизація, генералізація) та лексико-граматичних трансформацій (антонімічний переклад, описовий переклад, компенсація).

Від письмового перекладача вимагається усвідомлене *застосування* якомога ширшого спектра *способів перекладу*, їх навчання потребує детального аналізу з наступним узагальненням. Матеріалом такого аналізу можуть бути паралельні тексти інших перекладачів, тексти власних перекладів тощо з обґрунтуванням застосованих способів інтерпретації, а також ТО із визначенням та обґрунтуванням найдоцільніших способів їх перекладу.

Фразеологічні включають уміння передачі фразеологічних одиниць та сталих словосполучень, а граматичні – вибору способів передачі значення граматичних форм і структур ТО в ТП (модальність, доконаність/недоконаність тощо), застосування граматичних трансформацій (дослівний переклад, членування речень, об'єднання речень, граматичні заміни (транспозиція).

На стилістичному рівні можна виділити уміння вибору способів передачі конотативного значення стилістично маркованих елементів ТО (порівняння, метафори, гра слів тощо), переносу стандартних стилістичних засобів ТО у ТП, переносу авторських стилістичних засобів ТО у ТП.

Рекомендована література

Основна

1. Сергєєва О. В. Використання алгоритмів на етапі редагування тексту перекладу при професійній підготовці перекладачів / О. В. Сергєєва // Наукові

записки. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 173. – Кропивницький : РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. – С. 162–166.

2. Сергєєва О. В. Використання інформаційних технологій у професійній підготовці перекладачів в університетах Великої Британії / О. В. Сергєєва // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 147. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. – С. 121–125.

3. Сергєєва О. В. Методика викладання перекладу у вищій школі : метод. вказівки / О. В. Сергєєва. – ХНУ, 2018. – 60 с. URL: <https://msn.tup.km.ua>.

4. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.

Додаткова

5. Сергєєва О. В. Перекладацька помилка у методиці викладання / О. В. Сергєєва // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. праць. – Хмельницький : ХНУ, 2015. – Вип. 8. – С. 114–117.

6. Сергєєва О. В. Професійна підготовка перекладачів в університетах Великої Британії : дис. на здобут. наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О. В. Сергєєва. – Хмельницький, 2012. – 340 с.

7. How do you train and qualify to become an interpreter/translator? How to train to be a foreign language interpreter [Electronic resource]. – Mode of access: [Translationjobswww.translatorsbase.com](http://translationjobswww.translatorsbase.com).

Семінарське заняття 6

Навчання письмовому перекладу з української мови на англійську

Мета: сформувати у студентів методологічні підходи до процесу навчання письмовому перекладу з української мови на англійську.

Завдання:

- вміти подолати перекладацькі труднощі при здійсненні письмового перекладу з української мови на англійську;
- формувати фахові уміння, необхідні для розпізнавання перекладацьких проблем ;
- сприяти усвідомленню лексичних, граматичних та стилістичних проблем перекладу при навчанні письмового перекладу;
- формувати навички письмового перекладу у студентів.

Зміст заняття

1. Українсько-англійський переклад як перекладацька проблема.
2. Лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську.
3. Граматичні аспекти перекладу з української мови на англійську.

4. Стилiстичнi проблеми перекладу з української мови на англiйську.
5. Порада – алгоритм студенту, як здiйснює письмовий переклад.

Рекомендації щодо підготовки до заняття

При підготовці до заняття потрібно опрацювати запропоновані раніше питання, користуючись рекомендованою до теми літературою та спираючись на основні теоретичні положення з теми заняття, викладені подалі. Результатом цього опрацювання має стати реферат, рекомендований обсяг якого складає 4–6 с. Під час семінару студент має бути готовим виступити по темі з будь якого раніше зазначеного питання.

Основні теоретичні положення

1. Українсько-англійський переклад як перекладацька проблема.

Слід зазначити, що хоча способи і прийоми перекладу та перекладацькі труднощі багато в чому подібні у випадках англо-українського та українсько-англійського перекладу, все ж існує чимала кількість перекладацьких проблем, що стосуються окремо кожного з напрямів перекладу. Це зумовлено як особливостями граматичної будови, лексики, семантики, стилістики та прагматики мов оригіналу і перекладу, так і жанровими особливостями текстів, а також різною частотністю вживання мовних елементів-системних відповідників у мовленні.

Наприклад, в англійській мові значно частіше, ніж в українській, вживаються речення з агентивними неживими підметами та метафоричними дієсловами на кшталт: *The table shows differences in the distribution of variables* – «*У таблиці наведені відмінності дистрибуції змінних*». В українській мові речення з подібними семантико-синтаксичними характеристиками, наприклад: «*Ця дорога веде до храму* – *This road leads to the temple*» значно менш частотні. Тому перекладач повинен знати, в яких випадках вживаються речення такої семантико-синтаксичної структури в англійській та українській мовах, та відмінності у їх вживанні.

Розглянемо ще один приклад, що доводить необхідність спеціального навчання теорії та практики перекладу з рідної мови на іноземну. Так, проблема *псевдоінтернаціоналізмів* (або фальшивих друзів перекладача) існує у випадку і англо-українського, і українсько-англійського перекладу, однак конкретне співвідношення інтернаціоналізмів для кожного з цих двох напрямів перекладу буде у багатьох випадках достатньо відмінним. Справа в тому, що (часткові) псевдоінтернаціоналізми у двох мовах можуть мати різні за обсягом семантичної структури і їхні значення можуть співвідноситися по-різному: 1) псевдоінтернаціоналізм у мові оригіналу може мати розгалуженішу семантичну структуру, тобто на додаток до значень, що співпадають у двох мовах, мати додаткові значення; 2) псевдоінтернаціоналізм у мові оригіналу може мати менш розгалужену семантичну структуру, тобто не має тих значень, які має відповідний псевдоінтернаціоналізм у мові перекладу. Отже,

«симетричність» проблем перекладу у випадку з інтернаціоналізмами (як і у багатьох інших випадках труднощів перекладу) відсутня.

2. Лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську.

Багато лексичних проблем перекладу з української мови на англійську з'ясовані і в теоретичному, і у практичному планах. Тому при навчанні письмового перекладу з української на англійську треба розглядати такі лексичні проблеми перекладу і особливості лексикалізації англійського речення при перекладі:

- вибір одного англійського лексичного відповідника з синонімічного ряду;
- генералізація значення;
- використання дієслів to have та to be у перекладі речень з дієсловами «мати», «бути» та іншими дієсловами;
- вживання часткових інтернаціоналізмів;
- переклад сполучення іменника «більшість» з іншим іменником або іменниковою групою;
- переклад прислівника «майже» і словосполучення «майже повністю» англійським словосполученням «all but»;
- переклад складних прикметників з інтерфіксами «о», «е», «є»;
- передача значень українських часток при перекладі;
- передача українських власних імен графічними засобами англійської мови;
- вживання англійських займенників this і that як перекладних відповідників українського займенника «такий» та займенника every як перекладного відповідника українського займенника «всі»;
- вживання дієслова «to seem» у перекладі та англійські відповідники українського словосполучення «той, хто».

Також при навчанні письмового перекладу розглядаються морфологічні та синтаксичні труднощі перекладу на англійську мову, зумовлені особливостями будови двох мов та функціонування граматичних елементів у мовленні.

3. Граматичні аспекти перекладу з української мови на англійську.

Відомо, що функціонування одних і тих самих за характером граматичних елементів у двох мовах може бути досить відмінним. Якщо розглянути, наприклад, англійський інфінітив та українську неозначену форму дієслова у плані їх функціонування в реченні, то можна помітити, що в українській мові для неозначеної форми дієслова нетиповим є функціонування в якості означення іменника, тоді як англійський інфінітив нерідко виконує таку функцію, причому може передавати модальне значення повинності, наприклад: **the book to be read** – *книга, яку слід прочитати*; **advice to follow** – *порада, якої слід дотримуватись*.

Те саме спостерігається й у випадку словоформ однини і множини українських та англійських іменників: в українській мові є іменники, які звичайно не вживаються у формі множини (наприклад, «політика, кар'єра, спадщина, походження» тощо), тоді як відповідні англійські іменники можуть

вживатися у певних контекстах у формі і однини, і множини (наприклад, *policy – policies, career – careers, legacy – legacies, origin – origins*).

Тому бувають ситуації, коли українському іменнику у формі однини відповідає англійський іменник у формі множини (наприклад, *«політика цих країн – the policies of these countries»* або, навпаки, українському іменнику у формі множини відповідає англійський іменник у формі однини (наприклад, *«повені – flooding»*).

Абсолютні конструкції характерні для англійського письмового мовлення і зовсім не характерні для усного мовлення. Оскільки в українській мові таких конструкцій немає, то перекладачі нерідко уникають їх вживання у перекладі. Разом з тим, вживання абсолютних конструкцій у перекладі на англійську мову додає перекладу автентичності. Отже, при навчанні перекладу з української мови на англійську треба вчити вживати, наприклад, абсолютні конструкції із початковим прийменником *with* та *Participle I і II*: *Кон'юнктура ринку постійно змінюється, і тому наївно базувати свої розрахунки на сталих параметрах офіційних даних. – With the market constantly changing, it is naive to base calculations on the stable parameters of official data.*

Слід приділяти увагу при навчанні формуванню навичок перекладу різних речень. Як відомо, в англійській мові більш важлива інформація міститься у кінці речення (так званий комунікативно-інформаційний принцип «кінця речення»). Відповідно, група підмета повинна бути кількісно меншою, ніж група присудка.

Отже, група присудка повинна бути довшою (більшою у плані кількості слів) за групу підмета. В українській мові порядок членів речення значно менш фіксований, ніж в англійській мові, де переважним порядком головних членів речення є «підмет – присудок». Через це виникає досить складна проблема перекладу тих українських речень, в яких є поширена група підмета, що складається приблизно з п'яти та більше слів.

В англійській мові через стилістичні, комунікативно-інформаційні та перцептивні причини група підмета не повинна бути великою, тобто складатись із великої кількості слів (приблизно п'яти і більше, хоча в англійському мовленні вживаються підмети, що складаються із більше ніж п'ять слів).

4. Стилiстичнi проблеми перекладу з української мови на англійську. Стилiстичнi проблеми перекладу стосуються передачі у перекладі стилістичних характеристик оригіналу: відповідності стилів і жанрів та передачі різних стилістичних засобів.

Стилiстичнi засоби особливо широко вживаються у художній літературі та публіцистиці і значно менш характерні для ділової сфери спілкування та наукової літератури. Оскільки стилістична компетенція становить, так би мовити, вищий рівень у порівнянні із знанням граматики та лексики, то стилістичні проблеми перекладу становлять більші труднощі для перекладача.

При навчанні перекладу необхідно розглядати лексико-стилiстичнi та граматико-стилiстичнi проблеми перекладу переважно на матеріалі художньої і публіцистичної літератури. Для розгляду цих проблем спочатку доцi-

льно визначити поняття «стилістична відповідність» та «стилістичний відповідник». **Стилістична відповідність перекладу** оригіналу досягається за рахунок врахування особливостей стилів текстів мовою оригіналу і перекладу та адекватної передачі всіх стилістичних характеристик оригіналу. Наприклад, поетичний твір повинний перекладатися не прозою, а саме як вірш або поема, оскільки в іншому випадку це вже буде не переклад, а певного роду вільна передача або переказ засобами іншої мови, тому що не враховується поетична форма оригіналу. **Стилістичний відповідник** – стилістичний засіб мови перекладу, адекватний відповідному засобу мови оригіналу.

5. Порада-алгоритм студенту, як здійснювати письмовий переклад:

- 1) перекладайте значення, а не саме слово;
- 2) не забувайте про належний порядок слів;
- 3) не варто нехтувати письмовими нормами (орфографія, пунктуація, граматики, а також правила капіталізації і ділення тексту на абзаци):

– **OnlineCorrector** – безкоштовний додаток, який можна встановити на комп'ютер, допомагає виправляти тексти українською мовою; автоматично знаходить орфографічні, пунктуаційні, граматичні та стилістичні огріхи, помилки у слововживанні та використанні символів (завантажити можна тут: onlinecorrector.com.ua);

– **Grammarly** – безкоштовний додаток, який також встановлюється на комп'ютер, допомагає виправляти тексти англійською мовою (завантажити можна тут www.grammarly.com);

- 4) відтворюйте оригінальний стиль автора, будь то гумористична, розмовна або наукова мова;

5) використовуйте словники синонімів, орфографічні словники, тлумачні словники, а також «Словник помилкових друзів перекладача»;

6) масивні тексти в більшості випадків переводяться гірше, ніж короткі. Треба розбити великий текст на частини (по абзацам);

7) готовий переклад обов'язково треба ще раз перечитати і виправити допущені помилки.

Рекомендована література

Основна

1. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову : посібник-довідник / В. І. Карабан, Джеймс Мейс . – Вінниця : Нова книга, 2013 . – 607 с. – (Dictum Factum . Translation Course) . – На укр., англ. м. – ISBN 966-7890-51-1.

2. Сергєєва О. В. Методика викладання перекладу у вищій школі : метод. вказівки / О. В. Сергєєва. – Хмельницький : ХНУ, 2018. – 60 с. URL: <https://msn.tup.km.ua>.

3. Сергєєва О. В. Полісемія англійських лексичних одиниць як проблема перекладу / О. В. Сергєєва // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. праць. – Хмельницький : ХНУ, 2019. – Вип. 17. – С. 75–78.

4. Сергєєва О. В. Функції мультимедійних засобів у професійній підготовці перекладачів / О. В. Сергєєва // Наукові записки. – Кропивницький : РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2017.– Вип. 161. – С. 76–79.

5. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.

Додаткова

6. Панов С. Ф. Формування перекладацької компетентності в майбутніх перекладачів-філологів / С. Ф. Панов. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06psfmpf.php>.

7. Сергєєва О. В. Професійна підготовка перекладачів в університетах Великої Британії : дис. на здобут. наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О. В. Сергєєва. – Хмельницький, 2012. – 340 с.

8. How do you train and qualify to become an interpreter/translator? How to train to be a foreign language interpreter [Electronic resource]. – Mode of access: [Translationjobswww.translatorsbase.com](http://translationjobswww.translatorsbase.com).

Семінарське заняття 7 **Навчання усному перекладу** **з англійської мови на українську**

Мета: сформувати у студентів методологічні підходи до процесу навчання усного перекладу з англійської мови на українську.

Завдання:

- здатність дотримуватись вимогам щодо практичного володіння
- студентами навиками письмового перекладу;
- формувати фахові уміння, необхідні для ефективного керування процесом формування фахової компетентності майбутніх перекладачів;
- сприяти усвідомленню головних методів і етапів навчання письмового перекладу;
- формувати навички письмового перекладу у студентів.

Зміст заняття

1. Види усного перекладу і методи навчання усного перекладу з аркуша.
2. Етапи усного перекладу.
3. Формування навичок усного перекладу та перелік вправ на їх вдосконалення.

Рекомендації щодо підготовки до заняття

При підготовці до заняття потрібно опрацювати запропоновані раніше питання, користуючись рекомендованою до теми літературою та спираючись на основні теоретичні положення з теми заняття, викладені подалі. Результа-

том цього опрацювання має стати реферат, рекомендований обсяг якого складає 4–6 с. Під час семінару студент має бути готовим виступити по темі з будь якого раніше зазначеного питання.

Основні теоретичні положення

1. Види усного перекладу і методи його навчання. Усний переклад, як відомо підрозділяється на три головні види: *послідовний, з аркуша та синхронний*. Послідовний також інколи поділяють на абзацно-фразовий і просто послідовний. У деяких випадках паузи взагалі не роблять, а перекладач перекладає увесь виступ повністю по його закінченню. Крім того, послідовний переклад може підрозділятися на односторонній (перекладає тільки з однієї мови) та двосторонній (перекладає то з мови А мовою Б, то навпаки). Цей вид характерний під час переговорів та дискусій. У синхронному перекладач діє майже одночасно з мовленням оратора.

В усному послідовному перекладі можна виділити дві чіткі фази:

1) у першій здійснюються дії сприймання інформації ТО на слух, її аналіз та збереження (за допомогою скоропису);

2) а змістом другої фази є дешифрування власних записів та відтворення інформації тексту оригіналу (ТО) в текст перекладу (ТП) засобами мови перекладу (МП).

Методи навчання усного перекладу з аркуша у специфічній галузі такі:

– вивчення лексичних одиниць та їх еквівалентів у мові перекладу з поступовим переходом до складних граматичних структур;

– тренування навички сприймання інформації тексту оригіналу через читання;

– вміння аналізувати згадану інформацію;

– уміння її відтворення (переклад) засобами мови перекладу.

При перекладі з аркуша відсутня необхідність збереження змісту ТО, оскільки згаданий текст постійно знаходиться перед очима перекладача. Проте, незважаючи на відсутність окремого етапу запам'ятовування змісту ТО, мнемічні дії у цьому виді перекладу все одно присутні, адже сприйняття інформації ТО та її аналіз здійснюються практично одночасно з фазою її відтворення у ТП, тобто перекладач, озвучуючи переклад відповідної синтагми, паралельно повинен охопити поглядом наступну. Переклад з аркуша ускладнюється також вимогою щодо відсутності невмотивованих пауз хезитації, повторів та переформулювань при породженні ТП. Важливим є також вимога збереження стабільного темпу мовлення перекладача, якої непросто дотримуватися при перекладі ускладнених текстів, що характеризуються, наприклад, значною питомою вагою складнопідрядних речень, розуміння яких потребує більше часу та зусиль.

2. Етапи усного перекладу дещо відрізняються від письмового. Наприклад, незважаючи на те, що *етап інтерпретації ТО*, безумовно, присут-

ній і в усному перекладі, так само як і розуміння семантичного змісту, концептуальної програми автора та прогнозування когнітивних і культурних труднощів розуміння адресатом, однак в усному перекладі, на відміну від письмового, таке розуміння відбувається в умовах жорстких часових обмежень, а в усному послідовному перекладі спостерігається паралельне виконання ще одного виду діяльності – скороченого запису змісту ТО.

Ще більше відмінностей між двома видами перекладу спостерігається на *етапі породження ТП*, де, по-перше, в письмовому перекладі процеси сприйняття ТО і породження ТП чітко відокремлені один від одного, а в усному – завжди відбуваються паралельно (наприклад, в усному послідовному перекладі паралельно відбувається спочатку сприймання ТО на слух та запис його змісту перекладацьким скороченням, а потім читання власного скороченого запису і породження ТП).

По-друге, операції розробки стратегії перекладу, пошуку еквівалентів і породження ТП, як і на етапі інтерпретації ТО, практично зливаються і виконуються одночасно, що потребує високого ступеня їх автоматизації, на відміну від письмового перекладу, де згадані операції виконуються як дії, тобто з повним усвідомленням їх мети та змісту, окремо і послідовно.

Що стосується етапу редагування ТП, то в усному перекладі він взагалі відсутній (якщо не рахувати самовиправлення на початковому етапі оволодіння технікою згаданого перекладу).

3. Формування навичок усного перекладу з англійської мови на українську. Дослідники перекладу, спираючись на власний досвід, пропонують формувати у студентів такі *навички усного перекладу*:

1) навички аудіювання (ці навички є мовленнєвими, а не перекладацькими);

2) навички переключення (з одного мовного коду на інший),

3) навички синхронізації аудіювання та говоріння;

4) лексичні навички;

5) удосконалення граматичних навичок, які означають правильне й автоматизоване вживання граматичних засобів для оформлення перекладу;

6) навичка імовірного прогнозування також є спільною для всіх видів усного перекладу, оскільки забезпечує якісне орієнтування у ТО навіть у випадку наявності незнайомих слів (що трапляється практично з усіма усними перекладачами), допомагаючи прогнозувати як подальший зміст ТО, так і його найбільш імовірні синтаксичні структури;

7) навичка контекстуальної догадки, яка є необхідною для вирішення перекладацьких проблем у зв'язку із наявністю незнайомих слів у ТО або необхідністю розкриття контекстуальних значень знайомих за формою слів, тобто швидкого знаходження контекстуальних відповідників у МП слів і словосполучень мови оригіналу в різноманітних контекстах;

8) уміння синхронізації кількох видів діяльності. У перекладі з аркуша спостерігається одночасне читання та говоріння (з відставанням від читання); у послідовному перекладі на етапі сприймання ТО – аудіювання та письмо, а на етапі породження ТП – читання (записів перекладацьким скорописом) і говоріння; у синхронному перекладі має місце одночасне аудіювання та говоріння (з відставанням від оратора);

9) навички запам'ятовування є вагомими для будь-якого з видів усного перекладу, однак вони функціонують дещо по-різному.

4. Рекомендації щодо використання вправ при навчанні усного перекладу з англійської мови на українську. Серед суто *перекладацьких вправ, націлених на формування і вдосконалення навиків усного перекладу* відносяться вправи на:

- повторення тексту, сприйнятого на слух (з обмеженням часу на повторення, кількість повторень збільшується з одного до двох, а тривалість паузи залишається незмінною – для підвищення темпу мовлення в обох мовах);
- запис прецизійної інформації без перекладу (диктант із застосуванням імен, географічних назв, дат, чисел тощо);
- розвиток пам'яті;
- оволодіння перекладацьким скорописом;
- формування навичок голосного рівномірного говоріння, без невмотивованих пауз та повторів, з чіткою артикуляцією та інтонаційним оформленням;
- формування технічних навичок синхронного та послідовного (з аудіо-візуальним забезпеченням) перекладу (навички розташування в кабіні, включення та перевірка апаратури, говоріння у мікрофон).

Наприклад, для навчання розпізнавання смислових опорних пунктів у ТО пропонують такі вправи:

- підкресліть при читанні ключові слова абзацу і з опорою на них перекажіть його рідною мовою;
- виберіть з ТО слова і сполучення, що відзначаються семантичною близькістю і розкривають тему повідомлення та інші.

Також рекомендується при навчанні усного перекладу: тренування переключення на іншу мову; тренування переключення на різні типи кодування; тренування темпу усного мовлення; збільшення активного запасу відповідної частотної лексики; тренінг двостороннього перекладу; багатомовна конференція; стратегія і тактика виправлення помилок.

Рекомендована література

Основна

1. Луканська Г. А. Практичні методи та вправи для навчання усному перекладу [Електронний ресурс]. URL: <http://confcontact.com/node/245>.

2.Сергеева О. В. Процес формування перекладацької компетенції майбутніх перекладачів / О. В. Сергеева // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. праць. – Хмельницький : ХНУ, 2017. — С. 78–82

3. Сергеева О. В. Функції мультимедійних засобів у професійній підготовці перекладачів / О. В. Сергеева // Наукові записки. – Кропивницький : РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – Вип. 161. – С. 76–79.

4. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.

Додаткова

5. Панов С. Ф. Формування перекладацької компетентності в майбутніх перекладачів-філологів / С. Ф. Панов. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06psfmpf.php>.

6. Сергеева О. В. Професійна підготовка перекладачів в університетах Великої Британії : дис. на здобут. наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О. В. Сергеева. – Хмельницький, 2012. – 340 с.

7. How do you train and qualify to become an interpreter/translator? How to train to be a foreign language interpreter [Electronic resource]. – Mode of access: Translationjobswww.translatorsbase. com.

Семінарське заняття 8 **Навчання усному перекладу** **з української мови на англійську**

Мета: сформувати методичні вміння студентів для навчання усного перекладу з англійської мови на українську.

Завдання:

- орієнтуватися у вимогах щодо практичного володіння студентами навиками письмового перекладу;
- формувати фахові уміння, необхідні для ефективного керування процесом формування фахової компетентності майбутніх перекладачів;
- сприяти усвідомленню головних методів і етапів навчання письмового перекладу;
- формувати навички письмового перекладу у студентів.

Зміст заняття

1. Особливості усного перекладу з української мови на англійську.
2. Рекомендації щодо використання вправ для навчання усного перекладу з української мови на англійську.

Рекомендації щодо підготовки до заняття

При підготовці до заняття потрібно опрацювати запропоновані раніше питання, користуючись рекомендованою до теми літературою та спираючись

на основні теоретичні положення з теми заняття, викладені подалі. Результатом цього опрацювання має стати реферат, рекомендований обсяг якого складає 4–6 с. Під час семінару студент має бути готовим виступити по темі з будь якого раніше зазначеного питання.

Основні теоретичні положення

1. Особливості усного перекладу з української мови на англійську.

Існує низка особливостей усного перекладу, які треба враховувати при навчанні студентів на курсах з практики перекладу і комунікативних стратегіях і розвивати їх перекладацьку компетенцію, застосовуючи різні методи і вправи. Розглянемо їх:

1) наявність у свідомості перекладача значного обсягу **словникового запасу та фонових знань**. До фонових знань програми відносять, крім повсякденних понять, знання: Біблії, міфології та фольклору; географії, історії, літератури; архітектури, живопису, мистецтва; освіти, політики, юриспруденції; економіки та підприємництва, техніки; природознавства, медицини.

Звідси випливає кілька важливих висновків стосовно змісту навчання майбутніх перекладачів загалом. Цей зміст має бути спрямованим на засвоєння такого обсягу згаданих параметрів, який наближається до відповідних характеристик освіченого носія кожної з двох мов, якими та з яких здійснюється переклад;.

2) необхідний рівень **компетенції в усному мовленні (як в аудіюванні, так і в говорінні)**. Для цього потрібна чітка координація курсу практики перекладу зі змістом навчання комунікативних стратегій;

3) для фахового усного перекладу обов'язковою є наявність **високого рівня зовнішніх ознак мовлення перекладача**: гарної дикції; правильного інтонаційного оформлення висловлювання; високого темпу мовлення; відсутності невмотивованих пауз, слів-паразитів, заповнювачів пауз (наприклад, «е-е-е», «м-м-м» тощо); повторів слів і словосполучень.

Ці зовнішні ознаки мовлення мають бути об'єктом постійної уваги протягом усього курсу навчання, як з боку викладачів, що розвивають мовленнєву компетенцію, так і тих, що відповідають за формування перекладацької компетенції. Зокрема, для розвитку темпу мовлення можуть застосовуватися вправи на повтор тексту, що сприймається на слух (реченнями або синтагмами, в паузах або без них, одноразовий або дворазовий тощо). Для постановки дикції корисні виступи студентів з підготовленими доповідями перед групою;

4) обмеженість у часі для прийняття перекладацьких рішень спричинює ще одну особливість усного перекладу: **неможливість користуватися довідковими матеріалами**, що у свою чергу, обумовлює необхідність навчання способів виходу з проблемних ситуацій. Природа усного перекладу є такою, що незалежно від ступеня підготовленості, досвіду, лексичного запасу та обсягу фонових знань тлумач неминуче стикається з випадками часткового нерозуміння ТО. Такі випадки можуть бути пов'язані (крім недостатнього

обсягу фонових знань та незнання лексики) з особливостями вимови оратора (англійською мовою часто виступають особи, що не є носіями мови), умовами сприйняття виступу (сторонні шуми, відволікання) тощо. Тому, рекомендується включати вправи для навчання способів виходу з проблемних ситуацій. До числа подібних можуть входити вправи на розвиток контекстуальної здогадки, на переклад тексту з лакунами, акустичними перешкодами тощо.

Таке пристосування неможливе без **наявності психологічної стійкості перекладача**, формування якої, на відміну від письмового перекладу, де вона є несуттєвою, має бути обов'язковим під час навчання усного перекладу. Схильність до надмірної тривожності може спричинити паніку перекладача, навіть у випадку незначних ускладнень, наприклад, переклад перед великою аудиторією, на відносно високому рівні, з використанням мікрофона, виникнення проблем внаслідок забування частини інформації з виступу, нездатності знайти еквіваленти або викликати елементарні слова з власної пам'яті тощо. Таким чином, до змісту навчання усних перекладачів мають обов'язково увійти вправи на формування психологічної стійкості. Дослідження показують, що навіть такі нескладні вправи, як рольові ігри, коли студенти перекладають перед аудиторією, або запис їх перекладів на звуконосії суттєво підвищують упевненість студентів у собі під час перекладу.

2. Рекомендації щодо використання вправ для навчання усного перекладу з української мови на англійську для:

1) **розвитку вміння утримувати в пам'яті смисл тексту оригіналу** доки він не буде перекладений, формується у спеціальних вправах: повторення на слух; пофразовий переклад; максимально точне відтворення фрагмента тексту спочатку рідною, а потім іноземною мовами.

Рекомендуються також вправи таких типів:

- викладач зачитує, а студенти відтворюють по пам'яті уривки текстів;
- те ж саме, але тексти містять прецизійні слова;
- переклад з повтореннями: студент 1, прочитавши вголос перше речення, перекладає його; студент 2 повторює відібраний викладачем варіант; студент 3 повторює переклад першого речення і перекладає друге речення тощо; останній студент робить переклад усієї вправи;

2) **розвитку вміння утримувати інформацію в механічній пам'яті** можуть застосовуватися такі вправи:

- викладач зачитує, а студенти відтворюють по пам'яті низку слів, серед яких можуть бути і незнайомі;

- диктант-переклад (у тому числі на прецизійну інформацію) тощо;

3) **розвитку мнемічних та інших якостей**, необхідних для синхронного перекладу практикується одночасне слухання одного тексту і промовляння вголос іншого;

4) **розвитку навичок та умінь пошуку і прийняття перекладацьких рішень**, зокрема, вміння розв'язання нестереотипних лексико-фразеологічних та інших проблем, формуються (крім вправ на комплексний розвиток умінь здійснювати відповідний вид усного перекладу) у вправах на переклад з ар-

куша, оскільки наявність зорової опори на ТО полегшує аналіз чинників, які впливають на прийняття згаданих рішень;

5) *формування навички переключення з мови на мову* є особливо актуальною для двостороннього перекладу, а вправи на її формуванні включають:

– читання викладачем слів, словосполучень і фраз, які студенти відтворюють по пам'яті почергово рідною та іноземною мовами і які можуть бути пов'язаними одна з одною або ні;

– спеціально підготовлені тексти, де репліки одного співрозмовника даються рідною мовою, а другого — іноземною або навпаки. Такі вправи зазвичай проводяться в парах з вибіркоким контролем з боку викладача;

6) *для формування гнучкості мислення в умовах двомовності* рекомендуються вправи:

– на переклад числівників;

– на утворення асоціацій (наприклад: «слово/сполучення» «Державний секретар» – «*State Secretary*»), «скорочення – скорочення» (наприклад, «ООН» – «*UN*»), «позначення — слово/сполучення» (наприклад, – «зростати, збільшувати, нарощувати»);

7) *для навичок лексико-синтаксичного варіювання говоріння у поєднанні із застосуванням ритміко-інтонаційних та інших просодичних засобів* формуються у вправах:

– на лексико-синтаксичні трансформації;

– ритміко-інтонаційне оформлення висловлювання;

8) *для формування навичок лексико-синтаксичних конверсій* застосовуються вправи, де студенти здійснюють лексичні трансформації на рівнях слова:

– замініть виділені у тексті слова синонімами і перекладіть;

– передайте значення виділених у тексті слів описовим перекладом тощо), словосполучень (скорочення та видалення семантичних компонентів, наприклад, «здійснювати роботу» – працювати); речення (спрощення семантико-синтаксичної організації речень), наприклад, «Генеральна асамблея виконує функції» головного дорадчого органу ООН» – «Генеральна асамблея є головним дорадчим органом ООН») тощо.

Рекомендована література

Основна

1. Сергеева О. В. Інтернаціональна лексика у контексті перекладу / О. В. Сергеева // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. праць. – Хмельницький : ХНУ, 2019. – С. 66-70.

2. Сергеева О. В. Методика викладання перекладу у вищій школі : метод. вказівки / О. В. Сергеева. – Хмельницький : ХНУ, 2018. – 60 с. URL: <https://msn.tup.km.ua>.

3. Сергєєва О. В. Переклад англійського інфінітиву в функції обставини в публіцистичних текстах / О. В. Сергєєва // Актуальні проблеми філології та перекладознавства 2021, № 21, Том 2. – Хмельницький 2021. – С. 75–79.

4. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.

Додаткова

5. Панов С. Ф. Формування перекладацької компетентності в майбутніх перекладачів-філологів / С. Ф. Панов. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06psfmpf.php>.

7. How do you train and qualify to become an interpreter/translator? How to train to be a foreign language interpreter [Electronic resource]. – Mode of access: [Translationjobswww.translatorsbase.com](http://www.translatorsbase.com).

Завдання для самостійної роботи студентів

Тема 1

1. Розробити план-конспект фрагменту заняття з використанням аудіювання.
2. Запропонувати комплекс вправ для навчання аудіювання.
3. Розробити тести для контролю розуміння прослуханого.
4. Підготуйте завдання з використанням інформаційних технологій для навчання аудіювання.

Тема 2

1. Розробити і підготуватися до програвання мікрофрагменту уроку з навчання монологічного мовлення на основі:
 - а) картинок;
 - б) текстів;
 - в) теми.
2. Розробити рольову гру для навчання діалогічного мовлення на рівні:
 - а) діалогічної єдності;
 - б) мікродіалогу;
 - в) самостійного діалогу.
3. Розробити план конспект фрагмент уроку для розвитку діалогічного і монологічного мовлення.
4. Підготуйте завдання з використанням інформаційних технологій для навчання діалогічного мовлення.
5. Скласти картотеку вправ для навчання монологічного діалогічного мовлення.

Тема 3

1. Розробити і підготуватися до програвання фрагменту уроку з навчання читання на основі:
 - а) художнього тексту
 - б) економічного тексту
 - в) юридичного тексту.
2. Складіть картотеку вправ для навчання читання автентичних текстів.
3. Підготуйте завдання з використанням інформаційних технологій для навчання читання.

Тема 4

1. Розробити власну методику навчання написання творчого есе.
2. Розробити і підготуватися до програвання фрагменту уроку з навчання письма.
3. Складіть картотеку вправ для навчання писемного мовлення.
4. Підготуйте завдання з використанням інформаційних технологій для навчання письма.

Тема 5

1. Розробити план-конспект фрагменту уроку з навчання вмінь письмового перекладу.
2. Розробити план-конспект уроку з тренування навичок письмового перекладу.
3. Наведіть приклади вправ для накопичення синонімічних лексичних рядів у свідомості майбутніх перекладачів і засвоєння сполучуваності лексичних одиниць.

Тема 6

1. Розробити і підготуватися до програвання фрагменту уроку з навчання перекладу українських власних назв на англійську мову.
2. Підготуйте вправи на подолання граматичних труднощів перекладу з української мови на англійську.
3. Складіть картотеку вправ на подолання лексичних труднощів перекладу з української мови на англійську.

Тема 7

1. Розробити план-конспект фрагменту уроку з навчання вмінь усного перекладу.
2. Розробити план-конспект уроку з тренування навичок усного перекладу.
3. Підготуйте завдання з використанням інформаційних технологій для навчання усного перекладу з англійської мови на українську.

Тема 8

1. Запропонувати вправи для формування навички переключення з української мови на англійську і навпаки.
2. Розробити фрагмент уроку для розвитку вміння утримувати інформацію в механічній пам'яті та програвайте його.
3. Скласти картотеку вправ для розвитку навичок та умінь пошуку і прийняття перекладацьких рішень.

Вступ	3
<i>Семінарське заняття 1.</i>	
Методика навчання аудіювання.....	4
<i>Семінарське заняття 2.</i>	
Методика навчання говоріння.....	8
<i>Семінарське заняття 3.</i>	
Методика навчання читання автентичних текстів	11
<i>Семінарське заняття 4.</i>	
Методика навчання писемного мовлення	14
<i>Семінарське заняття 5.</i>	
Навчання письмового перекладу з англійської мови на українську	19
<i>Семінарське заняття 6.</i>	
Навчання письмового перекладу з української мови на англійську	23
<i>Семінарське заняття 7.</i>	
Навчання усного перекладу з англійської мови на українську	28
<i>Семінарське заняття 8.</i>	
Навчання усного перекладу з української мови на англійську	32
Завдання для самостійної роботи студентів	36